

14.12. 5 клас укр.мова Добровольська В.Е.

ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ: ДОДАТОК, ОЗНАЧЕННЯ, ОБСТАВИНА

Мета: дати учням поняття про другорядні члени речення, їхнє місце і роль у реченні, формувати уміння розрізняти головні і другорядні члени речення, розпізнавати їх у реченні; розвивати увагу, логічне мислення, пам'ять учнів; виховувати повагу до рідної мови.

Доброго дня, п'ятикласнику!

На цьому уроці ми з тобою:

- ✓ повторимо відомості про головні члени речення ;
- ✓ навчимося розрізняти другорядні члени речення (додатки, означення, обставини) ;
- ✓ розвиватимемо вміння поширювати речення другорядними членами ;
- ✓ удосконалимо вміння конструювати речення за схемами ;
- ✓ закріпимо навички розбору речення за членами ;
- ✓ ознайомимосся із традиціями українців .

Пригадай!

Головні члени речення

зопізоіх
Підмет

Присудок

що робить підмет? що з ним
робиться? що він таке? який він є?

Головні члени становлять граматичну основу речення.

Визнач граматичну основу речень. З'ясуй, якими частинами мови виражені головні члени.

У своїй хаті і стіни допомагають.

Всякий двір хазяйським оком держиться.

Перевір!

Опрацюй таблицю!

Другорядні члени речення

Додаток

означає предмет

Означення

вказує на ознаку
предмета

Обставина

вказує на різні ознаки дії-
місце, час, причину, мету, спосіб
,ступінь

відповідає на питання

непрямих відмінків
(всіх, крім Н. і Кл.)
кого?чого?кому?чому?
ким?чим?на кому?

який?чий?котрий?

як?де?куди?звідки?коли?чому?
для чого?

найчастіше виражений

іменником або
займенником

прикметником або
займенником, рідше- іменником

прислівником або іменником з
прийменником

підкреслюється у реченні

(пунктиром)

~~~~~

(хвилястою лінією)

.....

(рискою-крапкою)

Запам'ятай!

Другорядні члени речення залежать від головних чи інших другорядних, уточнюють або пояснюють їх. Змістовий зв'язок між головним і другорядним членами речення можна встановити, поставивши від головного до другорядного члена речення питання.

Другорядні члени поширюють речення.

Порівняй:

Домівка - не ворог.

Своя стріха — своя втіха.

Додаток

Визнач граматичну основу речення, підкресли додаток, укажи відмінок іменника, яким його виражено.

Р.в.

Порожньої хати і муха не тримається.

— — — — —

О.в.

За добрим господарем і худоба сумує.

— — — — —

Перевір!

Означення

Визнач граматичну основу речення, підкресли означення, з'ясуй спосіб його вираження, визнач слово, до якого воно відноситься.

який?
Добрий хазяїн рук не покладає.

у якій?   які?
У веселій хаті живуть веселі люди.

Перевір!

Обставина

Визнач усі члени речення, з'ясуй, на що вказує обставина, спосіб її вираження.

Господиня три кути в хаті тримає.

Не пізно до свого дому й опівночі.

Перевір!

Устав пропущені другорядні члени речення.

Віками склалось ....., що ..... хата не мислилася окремо від ..... садка, ставка, криниці ....., куща калини біля неї, мальв та півників на припічку і чорнобривців та матіол .....

Разом із вишитими рушниками, домотканими доріжками та мальованими коминами, що ..... прикрашали хату і захищали її від ворожих людині сил, українське житло становило цілісну систему і слугувало своєрідною ..... українців як нації у світі.

На тому місці, де мала стояти хата, господарі здійснювали ряд ритуальних дійств, що відігравали головну роль у визначенні ..... майбутньої садиби. Будували ..... толокою. Господиня готувала обід, а коли приходив час, розстеляла скатертину ..... майбутньої покуті і розставляла ..... страви.

Завершити ..... поспішали до заходу сонця, по закінченні ставили на ..... причілку ..... Свіжа зелена гілка - символ ..... життя (В.Скуратівський).

Додаток
візиткою
місця
хату
будівництво
гілку

Означення
українська
вишневого
східному
спеціальні
нового

Обставина
так
над шляхом
у квітнику
здавна
на місці

Устав пропущені другорядні члени речення

Контрольний слайд

Віками склалось *так*, що *українська* хата не мислилася окремо від *вишневого* садка, ставка, криниці *над шляхом*, куща калини біля неї, мальв та півників на припічку і чорнобривців та матіол *у квітнику*.

Разом із вишитими рушниками, домотканими доріжками та мальованими коминами, що *здавна* прикрашали хату і захищали її від ворожих людині сил, українське житло становило цілісну систему і слугувало своєрідною *візиткою* українців як нації у світі.

На тому місці, де мала стояти хата, господарі здійснювали ряд ритуальних дійств, що відігравали головну роль у визначенні *місця* майбутньої садиби. Будували *хату* толокою. Господиня готувала обід, а коли приходив час, розстеляла скатертину *на місці* майбутньої покуті і розставляла *спеціальні* страви.

Завершити *будівництво* поспішали до заходу сонця, по закінченні ставили на *східному* причілку *гілку*. Свіжа зелена гілка-символ *нового* життя (В.Скुरатівський).

Додаток
візиткою
місця
хату
будівництво
гілку

Означення
українська
вишневого
східному
спеціальні
нового

Обставина
так
над шляхом
у квітнику
здавна
на місці

Склади речення за поданими схемами.

ПІДМЕТ

ПРИСУД
ОКДОДАТО
КДОДАТО
КОБСТАВИ
НА

Що слугувало для обігріву хати у давнину ?

ОЗНАЧЕН
НЯДОДАТО
К

ПІДМЕТ

ОБСТАВИ
НАПРИСУД
ОКДОДАТО
К

З якого матеріалу предки найчастіше будували житло?

ДОДАТО
К

ПІДМЕТ

ПРИСУД
ОКОЗНАЧЕН
НЯДОДАТО
К

Чим українці прикрашали своє житло?

Склади речення за поданими схемами.

ПІДМЕТ

ПРИСУД
ОК

ДОДАТО
К

ДОДАТО
К

ОБСТАВ
ИНА

.

Піч слугувала для обігріву хати у давнину.

ОЗНАЧЕН
НЯ

ПІДМЕТ

ОБСТАВ
ИНА

ПРИСУД
ОК

ДОДАТО
К

ДОДАТО
К

.

Наші предки найчастіше будували житло з деревини .

ПІДМЕТ

ПРИСУД
ОК

ДОДАТО
К

ОЗНАЧЕН
НЯ

ДОДАТО
К

.

Українці прикрашали житло вишитими рушниками.

Перевір!

Граматичну основу речення становлять :

А

підмет і присудок

Б

означення і підмет

В

присудок і додаток

Г

присудок і обставина

До другорядних членів речення належать :

А

підмет, додаток, присудок

Б

означення, додаток, обставина

В

обставина, присудок, означення

Г

підмет, присудок, обставина

Укажи правильні ознаки другорядних членів речення:

А

пояснюють головні члени речення

Б

відповідають на одне питання

В

залежать від одного члена у реченні

Г

належать до однієї частини мови

Ознаки предмета називають:

А

обставини

Б

додатки

В

означення

Г

підмети

Укажи вид обставини, вжитої в реченні *Над криницею схилилась калина* :

А

місця

Б

часу

В

мети

Г

міри і ступеня

Другорядний член речення, що відповідає на питання непрямих відмінків:

А

означення

Б

обставина

В

підмет

Г

додаток

Вкажи речення, у якому є всі другорядні члени речення :

А

Хатні стіни обмащували знадвору білою глиною.

Б

Українці завжди залишаються вірними національним традиціям.

В

Гарний господар обійстя обгороджує тином.

Г

Біля оселі висівали багато квітів.

У реченні *Віддавна наші предки у будівництві використовували дерево* граматична основа:

А

предки використовували

Б

дерево використовували

В

віддавна використовували

Г

наші предки

У реченні *За давніми народними віруваннями, огорожа оберігає людей від нечистої сили*

СЛОВО *людей* є :

А обставиною

Б підметом

В присудком

Г додатком

Підмет відповідає на питання :

А що робить? що з ним робиться?

Б який? яка? яке? які?

В де? коли? як? чому?

Г хто? що?

Познач речення, у якому правильно визначено підмет :

А

Обіч оселі господиня висівала багато квітів.

Б

Поблизу хати висаджували садок.

В

Призьбу хати підводили червоною глиною.

Г

В обійсті обов'язково копали криницю.

РЕФЛЕКСІЯ

✓ Сьогодні ти збагатився інформацією про .....

✓ Що зрозумів? Що вивчив?

✓ Що тебе найбільше зацікавило?

✓ Тепер ти знаєш.....

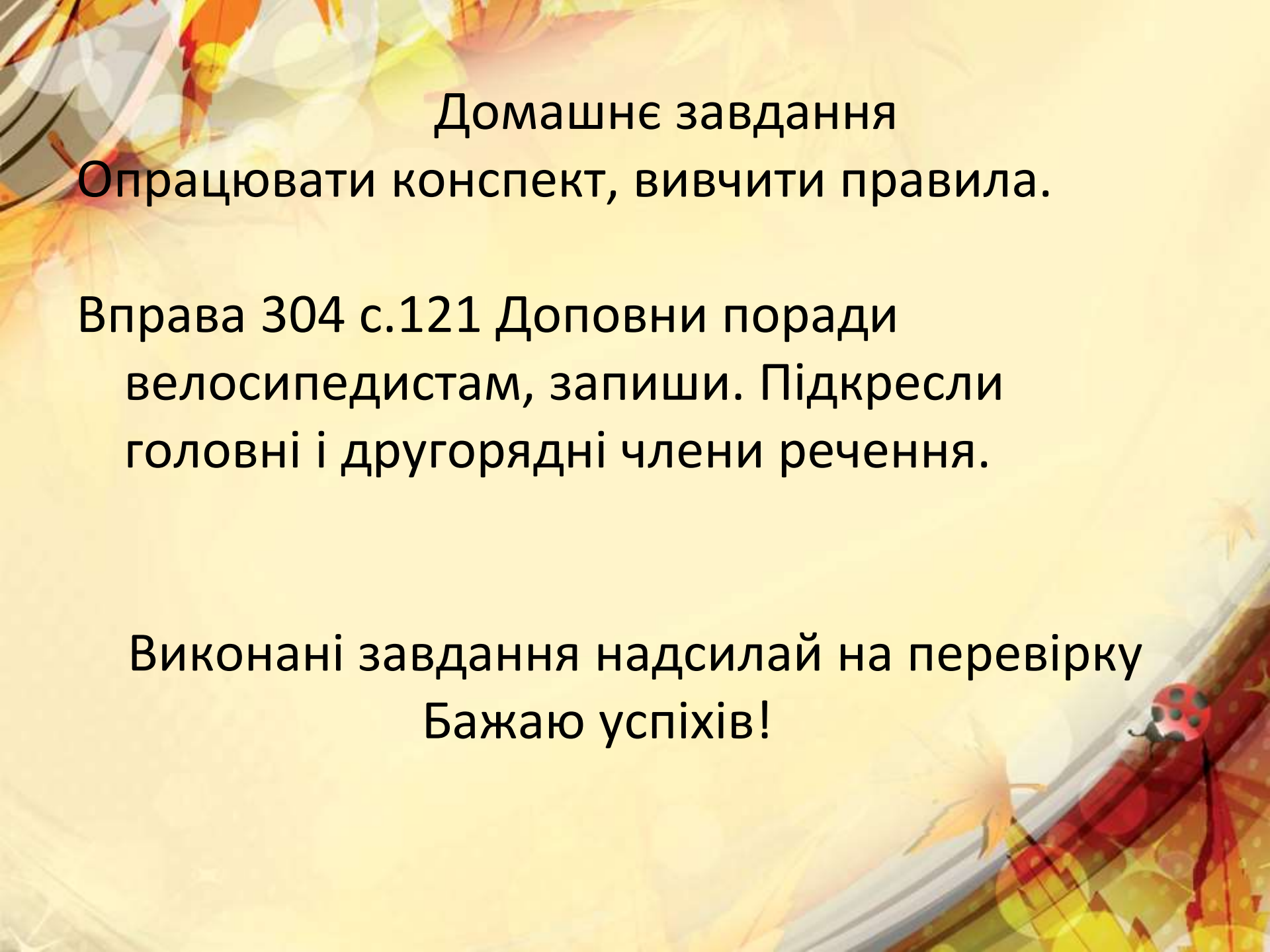
✓ Тепер ти можеш.....

✓ Над чим ще треба попрацювати?

Дякую за співпрацю!

Домашнє завдання
Опрацювати конспект, вивчити правила.

Вправа 304 с.121 Доповни поради
велосипедистам, запиши. Підкресли
головні і другорядні члени речення.

Виконані завдання надсилай на перевірку
Бажаю успіхів!